

☼ An Lúibín ☼

31 Deireadh Fómhair 2017

An Ghaeilge i bPrág

Mainistir Strahov, Prág
Wikimedia Commons

I had the extremely disconcerting experience recently of sitting through an academic conference in Prague that was being conducted in two languages I don't speak – Czech and Irish. Most of the people on the podium in the magnificent surroundings of the Strahov Monastery were Czech, and to my astonishment, seemed to speak fluent Irish, as they read and discussed translations from some of Ireland's leading Irish-language writers.

Michael O'Loughlin, 'Imagine the ramifications had Irish become our first language,' *Irish Times*, 22/10/2017.

Bhí an Lochlannach i láthair ag comhdháil de chuid Láriomad an Léinn Éireannaigh in Ollscoil Shéarlais i Meán Fómhair 2017 agus é ina scríbhneoir cónaithe i bPrág, cathair litríochta de chuid UNESCO. Ba é buntéama na Comhdhála "Ar an Imeall i Lár an Domhain?": An tairseachúlacht i litríocht agus i gcultúr na hÉireann agus na hEorpa'. Is furasta iontas an Lochlannaigh a mhaitheamh dó, cé nach mór a lua go bhfuil teanga eile ar a thoil aige – Ollainnis – agus nach bhfuil dímheas aige ar an nGaeilge.¹

Bhí timpeall seachtó scoláire agus scríbhneoir ann ó Éirinn, ó thíortha eile san Eoraip agus ó Mheiriceá Thuaidh. Ba é Radvan Marus, léachtóir sa Ghaeilge agus i litríocht na Gaeilge in Ollscoil Shéarlais, ba mhó a chuir an Chomhdháil ar bun. Bhí sí ar siúl láimh le sean-Choláiste Proinsiasach na nGael (1629-1786) agus is dócha gurbh í an chéad chomhdháil ar an mór-roinn í a reáchtáladh trí Ghaeilge ar fad (agus ateangaireacht ar fáil i Seicis).

Seo cuid de na cainteoirí, idir Éireannaigh agus eile: Éamon Ó Ciosáin: 'Imirce na nGael go dtí an Eoraip agus go Meiriceá sa seachtú agus san ochtú haois déag'; Michal Boleslav Měchura: 'Ar thairseach na haoise digití: mionteangacha agus an ríomhaireacht'; Daniela Theinová: "'A theanga seo leath-liom": Seán Ó Ríordáin agus filí nua na Gaeilge'; Brian Ó Conchubhair: 'Ar an tairseach idir Éirinn agus an Rúis: Turgenev ag borradh aníos?'; Caitriona Ní Chléirchín: "'Tocht na beatha": An tairseachúlacht i bhfilíocht Chaitlín Maude'; Máirín Nic Eoin: 'Oileáin agus imill eile: coincheap na himeallachta i nualitricíocht agus i gcritic na Gaeilge'; Conchúr Ó Brolcháin: 'Ról na mórtheanga i sealbhú na mionteanga: an Béarla sa bhunscoil Ghaeltachta'.

Tá ceist á cur ag O'Loughlin: Cén fáth ar éirigh le hathbheochan na Seicise agus ar theip, cuid mhaith, ar athbheochan na Gaeilge? Is féidir freagra a thabhairt air sin. Faoin 19ú haois bhí an Ghearmáinis faoi réim sna críocha Seiceacha i gcúrsaí riaracháin, léinn agus litríochta, ach bhí an tSeicis á labhairt go forleathan fós faoin

¹ Féach <http://www.poetryinternationalweb.net/pi/site/poet/item/21216/30/Michael-OLoughlin>.

tuath ar feadh an 19ú haois, murab ionann is an Ghaeilge. Bhí athbheochan liteartha na Seicise faoi lán seoil faoi thús an 19ú haois agus chuaigh sí ó neart go neart ó shin – rud eile atá difriúil lenar tharla in Éirinn. Agus de réir mar a tháinig léamh agus scríobh ag muintir na tuaithe tháinig méadú ar líon na ndaoine a bhí in ann leabhair Sheicise a léamh.

Tá clár na Comhdhála le fáil anseo:

<http://uakl.ff.cuni.cz/userfiles/Ondrej%20Pilny/Dr%C3%A9achtch1%C3%A1r%20Comhdh%C3%A1la%2004082017.pdf>

Corpas Stairiúil na Gaeilge

Eagrán de *An Claidheamh Soluis*, ceann de phríomhfhoilseacháin na hAthbheochana
[Wikimedia Commons](#)

Tá Corpas Stairiúil na Gaeilge ar líne anois: focail as téacsanna Gaeilge ón mbliain 1600 go dtí an bhliain 1926 agus iad curtha ar fáil mar chuid de thionscadal de chuid Acadamh Ríoga na hÉireann. Trí mhíle téacs atá ann, agus más áil leat teacht orthu caithfidh tú dul go dtí corpas.ria.ie. (Ní bhfuairamar *tionscadal* ann, dála an scéil, ach tá saibhreas focal eile ann.)

Deirtear go bhfuil 19 milliún focal ann, cé gur chruinne a rá go bhfuil an oiread sin de mhalairtí focal ann. Is féidir comhthéacs na bhfocal i dtéacsanna áirithe a fheiceáil ach clliceáil ar na torthaí.

Thug an An Roinn Cultúir, Oidhreacht agus Gaeltachta os cionn €1.62 milliún don Acadamh chun an Foclóir Stairiúil Gaeilge a chur chun cinn agus caitheadh cuid de sin ar an gcorpas.

Comhalta nua

Fáilte roimh an Dr Barry McCarron, atá tar éis Comhaltas Uí Dhomhnaill sa Léann Éireannach a fháil ó Choláiste Newman (Ollscoil Melbourne). Ligeann sin dó leas a bhaint as Bailiúchán Uí Dhomhnaill, tiomsachán sárluachmhar de leabhair Ghaeilge agus eile.

As na Stáit do Barry agus é ina ollamh cúnta in Glucksman Ireland House, Ollscoil Nua Eabhrac, áit a bhfuil clú uirthi mar ionad léinn Éireannaigh. Tá suim aige i scaipeadh domhanda na nÉireannach, sa chaidreamh idir Éireannaigh agus Síne, i bhfeidhmiú Mheiriceá sa domhan mór, i stair impiriúil na Breataine agus i gcúrsaí cine, imirce agus impireachta i gcríocha an Aigéin Chiúin.

Tá sé ag obair ar leabhar atá bunaithe ar a thráchtas, 'The Global Irish and Chinese'. Tá tairbhe bainte aige as foinseí ina lán teangacha chuige agus Síne san áireamh. Tugann sé léargas ar an gcaidreamh idir na Síne agus na hÉireannaigh sna Stáit, in Impireacht na Breataine agus sa tSín sa 19ú haois. Áitíonn sé go raibh baint mhór ag

na hÉireannaigh leis na gluaiseachtaí frith-Shíneacha ba chúis le srian a chur le hinimirce na Síneach san Astráil, i gCeanada, san Afraic Theas agus sna Stáit, rud ba chiontaí le gangaid a chothú sa tSín i gcoinne na Breataine agus na Stát agus a mhill faoi leas na Stát Aontaithe agus Impire na Breataine sa tSín agus i limistéar an Aigéin Chiúin.

Coláiste Newman
Wikimedia Commons

Is fiú a lua arís nach bhfuil Gaeilgeoirí in easnamh ar Nua Eabhrac ná imeachtaí Gaeilge ach oiread – Pop Up Gaeltachtaí, club leabhar agus scannáin. Bíonn ranganna pobail ar siúl san Irish Arts Centre, san New York Irish Centre agus in áiteanna eile. Tá cúrsaí Gaeilge agus cúrsaí litríochta Gaeilge tríd leibhéal á múineadh ann. Anois tá craobh nua de Chonradh na Gaeilge in Manhattan, Craobh Mhíchíl Uí Lócháin. (Gaillimheach ba ea Ó Locháin a chuir an Ghaeilge go mór chun cinn sna Stáit agus a bhunaigh an irisleabhar *An Gaodhal*.²) Tá súil ag bunaitheoirí na craoibhe nua go bhféadfaidh siad tairbhe a bhaint as an méid atá ar siúl cheana. Is fíor gur dheacair cuimhneamh ar chathair ar bith eile lasmuigh d'Éirinn ar féidir an oiread sin a dhéanamh tríd an teanga nó ar a son.

Cumadoirí mná agus an Ghaeilge 1550 – 1850

Píosa a foilsíodh den chéad uair in An Lúibín, 12 Deireadh Fómhair 2012. É ceartaithe agus cóirithe anseo.

Ba dhream iontu féin na filí gairmiúla (*filí na scoileanna*) agus a ndaltaí anuas go dtí an 17ú haois in Éirinn: baicle léannta a tharraing chucu féin dinnseanchas, finscéalta agus ginealaigh na tíre mar ábhar. Shoiléirigh siad brí agus bunús an tsaol úd de réir tuiscint áirithe ar an dúchas. Thuig siad go raibh an tír beo le finscéalta agus gurbh iad na finscéalta sin fíorchuimhne na tíre; thuig siad freisin nár chóir dá gceird teacht gan duais. Na mná uaisle a tógadh sa chultúr sin bhí a rian sin ar a saothar agus iad i mbun pinn – an sainfhriotal, an aigne ghrinn. Ach b'annamh an fhilíocht mar ghairm acu; b'úirlis í a shoiléireodh tocht a gcroí.

Níl againn ach roinnt bheag aionmneacha. Orthu sin tá Fionnghuala Domhnaill Uí Bhriain (c. 1557-1657), bean a phós trí huair (ní raibh aon bhac ar cholscaradh sa seansaol) agus a chum dán ag caoineadh an tríú fear aici, Uaithne Mór Mac Lochlainn, taoiseach ar an mBoireann i gContae an Chláir. I gcaisleán Shean-Mhuicinis láimh le Baile Uí Bheacháin a bhí siad ina gcónaí. Ba bhreá le Fionnghuala an caisleán, ach nuair a cailleadh Uaithne sa bhliain 1617 bhí uirthi imeacht lena spré. Maireann an caoineadh a chum sí ar a fear: 'A nAinm an Spioraid Naoimh h'Imrighe 'Uaithne'.

Biaidh mórmhac na hóghe gan ghruaim riot
Do bhrígh tú bheith sgaoilteach fá a bhfuairais
's nach raibh stór cófra ná guais ort,
eaglais ia aos ealadhan gan ghruaim riot...

Bhí an grá cúirtéiseach ina chuid den dúchas fós, cé gur leis an fir is mó a luaitear anois é. D'fhág Isibeuil Ní Mhic Cailín (fl. 1600?) dán cúirialta grá againn, cé nárbh Éireannach í ach banuasal Albannach a scríobh i nGaeilge

² https://ga.wikipedia.org/wiki/M%C3%ADche%C3%A1l_%C3%93_L%C3%B3ch%C3%A1in

uasal na scoileanna (nó i leagan scaoilte di) agus baint aici mar sin leis an gcultúr léannta Gaelach a bhí fréamhaithe in Éirinn agus in Albain araon. Is dócha go raibh a leithéidí eile ann, cé go bhfuil a gcuid dánta siúd ar bóiléagar anois. Ach maireann na focail úd a scríobh sí féin - Isibeul, Cuntaois Earra-Ghàidheal:

Mairg darab galar an grádh,
gibé fáth fá n-abraim é;
is deacair sgarthain re a pháirt,
truagh an cás a bhfuilim féin...

Brighid Nic Gearailt (c.1589-1682) ansin, iníon le hÉinrí, an 12ú Iarla Chill Dara agus le Frances Howard, iníon Iarla Nottingham. Í ina nasc idir dhá shaol, mar sin, agus gan deis aici éalú ó iarsmaí polaitiúla an scéil. Cailleadh Éinrí sa bhliain 1597, agus phós Brighid Ruairí Ó Domhnaill, Iarla Thír Chonaill. Rug sí mac, Aodh, sa bhliain 1606 ach d'éalaigh a fear céile sa bhliain 1607 in éineacht le hAodh Rua Ó Néill. Í ag iompar clainne ag an am agus Ruairí ag súil go leanfadh sí é, rud nár tharla. B'éigean di dul go dtí Sasana, áit ar rug sí iníon. Cailleadh Ruairí agus d'fhill Brighid ar Éirinn sa bhliain 1609. Phós sí an Ridire Nioclás Barnewall agus rugadh naonúr clainne dóibh. Tá dán againn ó lámh Bhrighid agus seo an cheathrú dheiridh:

Mo shloinneadh ní chluinfe cách
uaimse go dtile an lá inné;
atá mh'ainm, cibé lerb áil,
ar mhnaoi de mhnáibh fhlaithis Dé.

Tá an blas pearsanta arís ar shaothar banfhile eile, Caitilín Dubh ó Chontae an Chláir (c. 1624-1629). Is léir ó na cúig chaoineadh liteartha atá ar marthain óna lámh gur bhain sí le muintir Bhriain go háirithe, agus go raibh tionchar ag filíocht na scol ar a saothar, cé gur scríobh sí féin i meadracht aiceanta den saghas a chleachtadh filí neamhghairmiúla (agus filí na scoileanna freisin, is dócha, ó am go ham). Seo ag caoineadh Dhonnchaidh, Iarla Thuamhumhan, í:

Créad b'áil liom dá n-áireamh ré chéile
's nach bhfuil ceann baile, bealaigh ná sléibhe
Nach raibh aithne ar brataibh an tréinfhir...

Clú eile a bhí uirthi féin agus ar a hiníon Caitilín Óg sa bhéaloides - iad a bheith ina mná feasa nó ina nglartáin a bhí in ann ag na mná sí féin.

Níorbh fhile í Mary Bonaventure Browne (c.1611-c.1693) ach bean rialta agus scríbhneoir próis - dhá cheird a raibh dlúthbhaint acu le chéile ina cás féin. Ceannaí gustalach i nGaillimh ba ea a athair agus chuaigh sí féin isteach i Siúracha Bochta Naomh Clára. Ní miste a chuimhneamh gur de na sean-Ghaill a muintir agus muintir fhormhór na mban rialta eile, ach bhí an Ghaeilge fite fuaite ina saol. I gclochar Bheithil láimh le Baile Átha Luain a bhí sí go dtí an bhliain 1647 agus ceapadh ansin ina ban-ab i nGaillimh í. Bhí na Proinsiasaigh ag aistriú bhunreacht an oird agus cáipéisí eile go Gaeilge, agus thug sí léi go dtí Gaillimh an chóip a rinne Micheál Ó Cléirigh (duine de na Ceithre Máistrí) sa bhliain 1636 dá raibh déanta. Bhí a lán le haistriú fós, agus chuir sí an Dubhaltach Mac Fhirbhisigh, scoláire suntasach eile, i gceann na hoibre. As sin tháinig 'Riaghail ar Máthar Naomtha S. Clára ar na tionntúdh i ngaoidhílic as bérla,' cáipéis a chruthaigh nach ndéanfadh Béarla an gnó fiú i measc daoine a raibh an teanga sin mar chuid dá n-oidhreacht acu. Ghéill Gaillimh d'arm na Parlaiminte sa bhliain 1652 agus theith na mná rialta go dtí an Spáinn, áit ar cailleadh an Mháthair Bonaventure sa bhliain 1694, más fíor, nó chomh déanach, b'fhéidir, leis an mbliain 1703. Deirtear gur fhág sí croinic an-mhór i nGaeilge ina diaidh, saothar a scriosadh i nGaillimh le linn an chogaidh sa bhliain 1691 ach a chiallaigh gur phrósóir mná i nGaeilge í i ré a raibh a leithéidí thar a bheith neamhchoitianta.

File ba ea Úna Ní Bhroin, a phós Séan Ó Neachtáin, ball de mhuintir a bhí ag saothrú léann agus litríocht na Gaeilge i mBaile Átha Cliath. Timpeall na bliana 1670 chum sí dán deas ceanúil dá fear céile:

Ó thugas mo ghrá dhuit, mo lámh is mo ghealladh,
aon uair amháin duit, a Sheáin óig Uí Neachtain,
ar chomhairle mo chairde mo pháirt leat ní scarfad,
mar b'fhearr liomsa láimh leat ná in áras na n-aingeal...

Phós Tadhg, mac Sheáin, Máire Ní Reachtagáin (a cailleadh sa bhliain 1733). B'fhíle ise freisin. Fuair a deartháir Seoirse bás sa bhliain 1725 agus chaoin sí é i ndán ceardúil croibhriste:

M'ábhar bróin go deo na díle
Mo ghar-bhráthair catach dílis,
Seoirse, stór is lón mo mhiangais,
Reachtagáin nár cháin ach daoithe...

Iníon le hAodh Buí Ó Cruitín, file mhuintir Bhriain, ba ea Úna Ní Chruitín, agus áitítear go raibh meas aici uirthi féin mar file gairmiúil agus ceart aici ar phátrúnacht dá bharr – rud an-neamhchoitianta i gcás mná. Seo anois í ag labhairt le hEisibéal Ní Bhriain (c. 1740) agus í ag iarraidh a cirt mar fhíle:

A bhuime den bhród mhórdha ba rathamhail réim
Is de chruithneacht na slógh sróillgheal ba sleachtamhail saor
Ba coimirce mhór d'ordaibh 's ba ceanamhail céim
Cá duine dem shórt beo anois gan mearughadh i méin?

Bhí an-ghlaoch ar amhrán Seacaibíteach, 'Stadaidh bhur ngéarghol, a ghasra chaomhdha,' a chum Eibhlín Ní Choillte (a dtugtar Eibhlín Ní Eachiarainn uirthi i lámhscríbhinní éigin) timpeall na bliana 1745. B'as Cathair Druinge gar do Bhaile Mhistéala di, más fíor. Ní fios cá mhéad amhrán a chum sí san iomlán.

Casfaid na Séamais le feartaibh an Aonmhic
Is stadfaidh go héasca bhur n-ardchaoi,
Cé gur fada go faon sibh ag tarraing na cléithe
Is bhur mbailte ag méirligh gan fáil dlí:
Níl spreallaire craosach léir spalpadh an t-éiteach
Nach gcaithfeas de léim dul i mbarr claí
Le heagla Shéarlais an faraire tréitheach
Is glanfar as Éirinn le Seán Buí...

Bhí cáil mar chumadóir bisiúil ar Mhuimhneach eile, Máire Ní Dhonnagáin, a bhí beo go fóill sa bhliain 1760. B'as ceantar Shliabh gCua i gContae Phort Láirge di, agus tá cúpla dán dá cuid ar fáil go fóill. Caoineadh a rinne sí dá deartháir is ea ceann acu agus dán dar teideal 'An Peacach' an ceann eile. Deirtear sa lámhscríbhinn úd gur 'dhiúltaigh an Eaglais a glacadh chum faoistine' - rud a mbeadh scéal suimiúil ag roinnt leis, gan amhras.

Iníon le fear uasal i gContae Lú a bhí ina fhíle agus ina chláirseoir ba ea Máire Nic a Liondain (fl. 1771). Níor tháinig sí slán ó ghalar na bhfocal, agus uirthise a leagtar an t-amhrán 'Coillte Glasa an Triúcha,' amhrán i bhfoirm comhrá idir fear óg agus cailín. Tá leaganacha difriúla den amhrán ann, ach glactar leis go coitianta gurbh í Máire an t-údar.

Dar mo lámh duit, a chailín, má ghluaisfir chun bealaigh
Go bhfuighidh tú an uile shúgradh,
Céim, ól agus imirt, pléisiúr go deimhin
Is féachaint mara agus cuain liom;
Níl traona nó truideog, smaolach no fuiseog,
Nó cuach bhinn bhlasta chumhra,
Nach mbeidh dhuit i gceiliúr, is téada dá seinm
Fa choilltibh glasa an Triúcha...

Ba láidir riamh í cumadóireacht na mban sa traidisiún béil, go háirithe i nguth fiáin dorcha na caointeoireachta. Ba í sin ealaín na mban thar aon ealaín eile, guth a sháraigh gach cosaint agus a rinne neamhshuim de seanghreantacht mhín na scoileanna. Ar 'Caoineadh Airt Uí Laoghaire' is mó atá clú - saothar a d'eascair ó mharú Airt Uí Laghaire i gContae Chorcaí sa bhliain 1773 agus a leagtar, de ghnáth, ar a bhean chéile Eibhlín Dubh Ní Chonaill (c.1743-c.1800). Bhain an bheirt acu le mionuaisle Chaitliceach na háite, dream a raibh taithí acu ar shaol na Gaeilge agus an Bhéarla araon, agus ar ghnóthaí na hEorpa. Tá leaganacha difriúla den

chaoineadh seo ann, ach is beag duine a shéanfadh nach bhfuil sé ar na dánta fada is fearr agus is tochtmhaire a d'fhág an ré úd againn.

Mo chara agus mo lao tú
Is aisling trí néaltaibh
A rinneadh aréir dhom
I gCorcaigh go déanach
I leaba im aonar
Gur thit chúirt aolda
Gur chríon an Gaortha
Agus nár fhan friotal id chaolchoin
Ná binneas ag éanaibh
Nuair a fuaradh tú traochta
Ar bholg an tsléibhe amuigh
Gan sagart gan cléireach
Ach seanbhean aosta
Do leath binn dá bréid ort
Nuair a fuadh den chré tú...

De ghlúin eile ba ea máthair Dhiarmaid Mhic Chárthaigh, ceannaí i gCorcaigh. Maraíodh é de thimpiste timpeall na bliana 1860, agus rinne a mháthair (nach fios cén t-ainm a bhí uirthi) caoineadh breá:

Mo ghrá is chumann thú,
Is róbhreá a measas duit
Go mbeadh bóithre dá nglanadh romhat,
Falláí dá ngealladh romhat,
Súirt dá leathadh romhat
Ag tabhairt mná abhaile leat,
Seachas tú bheith ar a aiste seo
Idir búrthaí Sasanaigh
Agus clann ceannaithe
Id ualach ceathrair
Ag fágáil na cathrach –
Gura maith agaibhse
Ó ráiníos eadraibh
Ó bhí sé d'easpa orm –
Ach Rí na Fairsinge...

Rinneadh na mílte caoineadh eile roimhe sin ar an dóigh chéanna, cé nach fios anois cad a dúradh iontu ná cé chum. Máire Bhuí Ní Laoghaire (1774-c.1848) a chum an t-amhrán mór 'Cath Chéim an Fhia' a chuireann síos ar chomhrac idir gómánaigh agus Buachaillí Bána sa bhliain 1822. I gContae Chorcaí a rugadh í agus d'éirigh sí féin agus a fear céile saibhir go leor. Tháinig tiarna talun nua agus d'iompaigh an roth orthu: scaip a gclann de bharr an chomhraic. Ní raibh léamh ná scríobh aici ach bhí sí in ann amhrán greanta a chumadh a raibh rian an traidisiúin liteartha air. Is iomaí dán a rinne sí.

An liú gur leath i bhfad i gcéin, is é duirt gach flaith gur mhaith leis triall,
gluaisídh go mear, tá an cath á riar is téimís ina chomhair,
thánadar na sárghair, guím áthas ar Chlanna Gael,
thiomáineadar na páiní le fána ar seol...

Is féidir, mar sin, saothar na mban a roinnt ina thrí shaghas: litríocht scríofa, idir fhilíocht agus phrós, a bhaineann le traidisiún léinn; amhráin a bhfuil rian an traidisiúin sin orthu fiú nuair nach raibh léamh ná scríobh ag lucht a ndéanta; agus an rud is ársa – an chainteoireacht. Is é an mothú pearsanta (mar a dúradh thuas) príomhthréith fhilíocht na mban úd, rud a d'fhág ar chiumhais na héigse iad. Ní hé nach gcuirfeadh fir na scoileanna an mothú sin in iúl dá mba ghá (féach Ó Maoil Chiaráin ag caoineadh a mhic in 'Mo chalann atá gan treóir'), ach bhí a mbunsaothar fite i gliathrach sinseartha an léinn. Ar éigean a bhí baint ag na mná leis sin mar ghairm, ach d'fhág sé a rian orthu le fada an lá, rud a lig díobh friotal greanta a chur ar thocht a gcroí. Arís, scéal

eile ba ea an chaointeoireacht – foirm shimplí an-ársá, dhá bhéim i ngach líne, a cuid sean-nósanna agus sean-abairtí féin aici, í ag ruaigeadh roimpi tríd an mbuairt, tríd an bhfearg, go dtí suaimhneas cráite an chlabhsúir.

Ní in Éirinn amháin, ar ndóigh, a fágadh na mná i leataobh i gcúrsaí litríochta. Ní dóichí rud de ná go raibh mná eile ann a chuir peann ar phár i nGaeilge, cé nach bhfuil trácht orthu anois. Is fada, ar ndóigh, atá aitheantas tugtha do ghuth na mban sa chaointeoireacht; agus is deacra anois gan aird a thabhairt ar ghuth na mban sa litríocht scríofa, a bhuíochas sin ar antalóg *Field Day* (2002), i measc rudaí eile. Ní dócha faoi láthair go dtiocfar ar mhórán eile den litríocht sin, ach bíodh súil againn leis an rud gan choinne; agus cuimhnimis i gcónaí ar an méid di atá againn cheana.

Féach:

Ainm.ie (Beathaisnéisí Gaeilge): <https://www.ainm.ie/Bio.aspx?ID=1296>.

Corpus of Electronic Texts: <https://celt.ucc.ie/published/G402308/index.html>.

Knott, Eleanor. *Irish Syllabic poetry 1200-1600*. Dublin Institute for Advanced Studies 1981.

Ó Rathile, Tomás. *Dánta Grádha*. Cló Ollscoil Chorcaí, 1926, athchló 1968, 1976.

Ó Tuama, Seán. *Caoinéadh Airt Uí Laoghaire*. An Clóchomhar Tta. 1979 (athchló).

The Field Day Anthology of Irish Women's Writing and Traditions Vol IV. New York University Press 2002.

Mura mian leat *An Lúibín* a fháil, cuir teachtaireacht dá réir chun rianach@optusnet.com.au.

If you do not wish to receive this newsletter, please send an email accordingly to rianach@optusnet.com.au .